

VỀ QUẢN LÝ NHẬP KHẨU MÁY MÓC, THIẾT BỊ ĐÃ QUA SỬ DỤNG

LƯƠNG THU HƯƠNG, TRẦN TUYẾT NHUNG

BỘ KH&CN

Thời gian qua, công tác quản lý hoạt động nhập khẩu máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ đã qua sử dụng ở nước ta còn nhiều bất cập, có những vụ việc sai phạm nghiêm trọng, gây tổn hại cho nền kinh tế đất nước. Để thống nhất quản lý hoạt động này, Chính phủ đã giao cho Bộ Khoa học và Công nghệ (KH&CN) xây dựng các văn bản quy phạm pháp luật nhằm quản lý hoạt động trên.

Ngày 15.7.2014, Bộ trưởng Bộ KH&CN đã ký ban hành Thông tư số 20/2014/TT-BKH&CN quy định về việc nhập khẩu máy móc thiết bị, dây chuyền công nghệ đã qua sử dụng. Thông tư số 20 là văn bản được xây dựng theo quy định tại khoản 10, Điều 9 Nghị định số 187/2013/NĐ-CP ngày 20.11.2013 của Chính phủ quy định chi tiết thi hành Luật Thương mại về hoạt động mua bán hàng hóa quốc tế và các hoạt động đại lý mua, bán, gia công và quá cảnh hàng hóa với nước ngoài. Đây là cơ sở pháp lý quan trọng giúp quản lý hoạt động nhập khẩu máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ đã qua sử dụng, “ngăn ngừa việc biến nước ta thành bãi rác thải công nghệ”.

Nhập khẩu máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ đã qua sử dụng - Thực trạng còn nhiều bất cập

Trong quá trình xây dựng và phát triển kinh tế đất nước, một trong những yếu tố đóng vai trò quan trọng trong việc nâng cao hiệu quả hoạt động của các doanh nghiệp là trình độ công nghệ của dây chuyền sản xuất cũng như chất lượng máy móc, thiết bị. Việt Nam là nước đang trong giai đoạn phát triển, trình độ công nghệ ở mức trung bình của thế giới, nhiều máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ phải nhập khẩu từ nước ngoài. Vì vậy, việc đầu tư mua sắm, nhập khẩu công nghệ, máy móc, thiết bị nhằm đổi mới công nghệ đối với các doanh nghiệp là rất quan trọng, góp phần quyết định thành công của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

Trong những năm qua, bên cạnh các doanh nghiệp thực hiện việc nhập khẩu dây chuyền công nghệ, máy móc, thiết bị (bao gồm cả mới và đã qua sử dụng) nhằm đổi mới công nghệ phục vụ sản xuất kinh doanh một cách nghiêm túc, có hiệu quả, thì vẫn còn một số doanh nghiệp (trong đó có cả tập đoàn kinh tế, tổng công ty nhà nước) đã nhập khẩu dây chuyền công nghệ, máy móc, thiết bị qua sử dụng quá cũ, lạc hậu được sản xuất từ những năm 60-70 của thế kỷ trước, không đáp ứng hiệu quả hoạt động, tốn kém trong chi phí sửa chữa, bảo dưỡng, thậm chí phải ngừng hoạt động, gây thất thoát tài sản của Nhà nước. Nguyên nhân là do khi thực hiện việc nhập khẩu máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ đã

bỏ qua các trình tự thủ tục được quy định trong các văn bản quy phạm pháp luật, cố tình lách luật, khai báo không trung thực để trục lợi cá nhân như: thực hiện không đúng các quy định đấu thầu khi mua bán máy móc, thiết bị; trong khảo sát để tiến hành ký hợp đồng mua bán có một số nội dung không trung thực, giá cả nâng lên rất cao so với thực tế; không đảm bảo các yêu cầu về an toàn và ngăn ngừa ô nhiễm môi trường nhưng vẫn tiến hành nhập khẩu.

Cụ thể như trường hợp sai phạm tiêu biểu đã được báo chí nêu nhiều trong thời gian vừa qua xảy ra trong quá trình lập, phê duyệt, triển khai thực hiện dự án đầu tư xây dựng Nhà máy sửa chữa tàu biển phía Nam, dự án mua ụ nổi 83M do Tổng công ty Hàng hải Việt Nam (Vinalines) làm chủ đầu tư. Vinalines đã quyết định phê duyệt đầu tư dự án Nhà máy sửa chữa tàu biển phía Nam và phê duyệt mua ụ nổi 83M (một hạng mục thuộc dự án) khi dự án chưa được Bộ Giao thông Vận tải cập nhật vào quy hoạch, chưa trình Thủ tướng Chính phủ xem xét, quyết định. Ụ nổi sản xuất năm 1965, không đảm bảo các yêu cầu về an toàn hàng hải và phòng ngừa ô nhiễm môi trường, quá tuổi so với quy định. Vinalines đã mua với hình thức chào hàng cạnh tranh, tại thời điểm dự án Nhà máy sửa chữa tàu biển phía Nam chưa có mặt bằng nên khi ụ nổi nhập về không có địa điểm lắp đặt, không hoạt động được và phải tốn thêm một khoản tiền tương đối lớn để sửa chữa cùng các chi phí khác.

Ngoài sai phạm của Vinalines, Tập đoàn Vinashin cũng để xảy ra sai phạm gây hậu quả nghiêm trọng, cố ý làm trái

Ụ nổi 83M - dự án sai phạm nghiêm trọng của Vinalines

các quy định của Nhà nước như phê duyệt mua tàu trước khi lập và thẩm định dự án; không thực hiện thủ tục chào hàng cạnh tranh; không quyết toán vốn dự án... Mặt khác, do việc khảo sát hạ tầng dự án không đầy đủ, hệ thống cầu cảng của Việt Nam không đáp ứng được yêu cầu của tàu mua về nên phải điều chỉnh dự án, đầu tư xây dựng thêm cầu cảng, tàu chỉ hoạt động được một thời gian thì phải dừng do kinh doanh không hiệu quả. Không chỉ sai phạm trong các dự án tàu thủy, Tập đoàn này còn mắc nhiều sai phạm trong các dự án xây dựng nhà máy nhiệt điện cũng liên quan đến mua/nhập khẩu thiết bị, dây chuyền công nghệ đã qua sử dụng. Có dự án khi chưa lập xong và chưa được phê duyệt đã ký hợp đồng mua bán dây chuyền máy móc, thiết bị đã qua sử dụng kém chất lượng, không đồng bộ. Có dự án, thiết bị chính được đặt mua là thiết bị được tháo dỡ từ một nhà máy điện diesel đã bị thanh lý ở Trung Quốc. Có dự án còn đang trong giai đoạn thẩm định của cơ quan chức năng đã được chủ đầu tư khởi công (sau đó cơ quan chức năng đã đình chỉ thực hiện dự án do không có đủ cơ sở pháp lý, thiết bị công nghệ của dự án quá lạc hậu, các máy biến thế đưa vào Việt Nam có chứa chất PCB độc hại...).

Về cơ sở pháp lý, từ năm 2003 đến 2006, việc nhập khẩu dây chuyền công nghệ, máy móc, thiết bị đã qua sử dụng được thực hiện theo Quyết định số 46/2001/QĐ-TTg ngày 4.4.2001 của Thủ tướng Chính phủ về quản lý xuất khẩu, nhập khẩu hàng hóa thời kỳ 2001-2005. Và từ năm 2006 đến nay, hàng hóa xuất nhập khẩu nói chung (bao gồm cả máy móc, thiết bị nhập khẩu mới và đã qua sử dụng) được thực hiện theo Nghị định số 12/2006/NĐ-CP ngày 23.1.2006 của Chính phủ quy định chi tiết thi hành Luật Thương mại về hoạt động mua bán hàng hóa quốc tế và các hoạt động đại lý mua, bán, gia công và quá cảnh hàng hóa với nước ngoài và Luật Chất lượng sản phẩm, hàng hóa. Do vậy, việc nhập khẩu dây chuyền công nghệ, máy móc, thiết bị qua sử dụng chủ yếu do doanh nghiệp tự quyết định, tự chịu trách nhiệm, hậu quả đã có những sai phạm trong quá trình thực hiện gây tổn thất cho nền kinh tế.

Tăng cường tính pháp lý

Ngày 17.7.2012, Thủ tướng Chính phủ đã phê duyệt Đề án "Tái cơ cấu doanh nghiệp nhà nước, trọng tâm là tập đoàn kinh tế, tổng công ty nhà nước giai đoạn 2011-2015" (tại Quyết định số 929/QĐ-TTg), trong đó giao Bộ KH&CN xây dựng cơ chế quản lý, kiểm soát việc nhập khẩu công nghệ, máy móc, thiết bị của doanh nghiệp nhà nước. Bộ KH&CN đã chủ trì, phối hợp với các bộ/ngành xây dựng Thông tư quản lý việc nhập khẩu máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ đã qua sử dụng. Ngày 15.7.2014, Bộ trưởng Bộ KH&CN đã ký ban hành Thông tư số 20/2014/TT-BKH&CN quy định về việc nhập khẩu máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ đã qua sử dụng với một số nội dung cơ bản:

CHÍNH SÁCH VÀ QUẢN LÝ

- Về danh mục máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ đã qua sử dụng được nhập khẩu có điều kiện: không khuyến khích việc nhập khẩu máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ đã qua sử dụng để sử dụng tại Việt Nam. Chỉ lựa chọn cho phép nhập khẩu đối với loại máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ đã qua sử dụng còn đáp ứng các yêu cầu về chất lượng, an toàn, tiết kiệm năng lượng, không gây ô nhiễm môi trường. Điều kiện chung để máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ đã qua sử dụng được nhập khẩu là: thời gian sử dụng không quá 5 năm và chất lượng còn lại so với trạng thái ban đầu từ 80% trở lên. Một số trường hợp đặc biệt do đặc thù của một số ngành, lĩnh vực, một số loại máy móc, thiết bị có vòng đời ngắn, dễ hư hỏng, lạc hậu thì quy định điều kiện chặt chẽ hơn (3 năm và 80%); một số loại máy móc, thiết bị có vòng đời dài hơn thì quy định có nới lỏng hơn (7 năm và 80%).

- Chúng tôi giám định chất lượng cấp cho máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ do các tổ chức giám định đủ năng lực và điều kiện hoạt động cấp. Điều kiện hoạt động của tổ chức giám định phải tuân thủ Luật Chất lượng sản phẩm, hàng hóa và các văn bản hướng dẫn có liên quan. Việc chỉ định các tổ chức giám định do các bộ/ngành thực hiện. Riêng đối với tổ chức giám định nước ngoài, do yêu cầu phải được giám định tại nước xuất khẩu, trước khi tháo dỡ, đóng gói nhập khẩu dây chuyền công nghệ đã qua sử dụng, có thể cho phép doanh nghiệp lựa chọn, sử dụng tổ chức giám định nước ngoài với điều kiện tổ chức giám định đó có đăng ký kinh doanh hành nghề giám định máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ ở nước sở tại và đã có kinh nghiệm trong hoạt động này.

Ngày 21.7.2014, Bộ KH&CN đã có công văn gửi các bộ/ngành đề nghị chỉ định tổ chức giám định đủ năng lực để giám định chất lượng máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ đã qua sử dụng thuộc lĩnh vực được phân công quản lý, phục vụ hoạt động nhập khẩu theo quy định tại Thông tư số 20/2014/TT-BKH&CN; thông báo công khai trên cổng thông tin điện tử của các bộ/ngành thông tin về các tổ chức giám định đã được chỉ định để doanh nghiệp biết, lựa chọn và gửi thông báo về Bộ KH&CN để tổng hợp chung; hướng dẫn doanh nghiệp nhập khẩu máy móc, thiết bị, dây chuyền sản xuất đã qua sử dụng thực hiện đúng các quy định tại Thông tư số 20/2014/TT-BKH&CN.

Thông tư số 20/2014/TT-BKH&CN được ban hành là điều kiện pháp lý quan trọng, giúp cho các cơ quan quản lý nhà nước, các tổ chức và cá nhân liên quan đến hoạt động nhập khẩu máy móc, thiết bị, dây chuyền công nghệ đã qua sử dụng có cơ sở pháp lý thực hiện nhằm giúp cho các doanh nghiệp tranh thủ được những dây chuyền công nghệ, máy móc, thiết bị đã qua sử dụng của nước ngoài có trình độ công nghệ tiên tiến, chất lượng tốt với giá cả hợp lý để đổi mới công nghệ, phát triển sản xuất, đồng thời giúp cơ quan quản lý ngăn ngừa việc biến nước ta thành bãi rác thải công nghệ